

ULLAMAIAJA KIVIKURU

Shamanismia vai kansalaistoimintaa?

Suomen EY-julkisuus on laaja mutta kapea

Artikkeli tarkastelee meillä ja myös muissa Pohjoismaissa tehtyä EY-julkisuuden tutkimusta. Mukana on tuloksia suomalaisen EY-tutkimuksen ensimmäisiltä kierroksilta, joiden voi katsoa päättyneen keväällä 1993. Tulosten perusteella Suomen EY-julkisuus on ollut laajaa, mutta sen tietoinen muokkaus viestintästrategioiden kautta on vasta käynnistymässä. Kansalaisten kiinnostus on myönteistä, mutta laimeaa, osin kenties siksi, että joukkoviestinnän EY-raportointi on liikkunut paljolti makrotasolla, poliittisen pelin kuvauksessa.

■ Euroopan integraation ympärille syntynyt julkisuus ei toistaiseksi ole herättänyt tutkimusta juuri muualla kuin maissa, joissa suhde Euroopan Yhteisöön on muodollisesti muuttumassa, eikä näistäkään kaikissa: Itävallassa vain kaupalliset mielipidetutkijat ovat EY-julkisuudesta kiinnostuneita, akateeminen tutkimus ei ole asiaan virittynyt. Pohjoismaista tutkimus lähti ensin käyntiin ensimmäisen Maastricht-kansanäänestyksen myötä Tanskassa, sitten pian Ruotsissa ja viimein Suomessa. Norjalainen tutkimus on vasta käynnistymässä, ja se kulkee eri ratoja kuin muualla: liikkeellä on monia pieniä, intresseiltään eriseuraisia tutkijaryhmiä. Julkisuuden luonnetta vallanpitäjien ja vallan kohteiden, vallan legitimaation ja kansalaisten autonomian pelikenttänä on viime vuosina kosolti problematisoitu, haluttu nähdä tämä merkityksenannon areena pikemmin mosaiikkina kuin monoliittina (esim. Dahlgren & Sparks 1991). Ensimmäiset tutkimustulokset EY-julkisuudesta eivät paljon tukea anna mosaiikkiolettamuksille:

— Joukkoviestintäjulkisuus Pohjolassa on EY-kysymyksessä ollut varsin yksituumaisesti Euroopan integraation kannalla: journalismin parhaita perinteitä kunnioittaen joukkoviestintä on harvoin sanonut asian suoraan, mutta liittyminen EY:n jäseneksi tai myönteisyys Maastricht-sopimuksen periaatteisiin on esitetty ainoana 'luonnollisena' kehityksenä. Suomessa vaihtoehdoista on keskusteltu vielä niukemmin kuin muualla.

— Kaikissa kolmessa Pohjoismaassa EY-prosessi on näyttäytynyt julkisuudessa ylätasoinen poliittisena päätöksentekoprosessina. Olemattomasti huomiota on liiennyt sellaisille seikoille kuin ympäristö, kulttuuri ja koulutus, niukasti työmarkkina-asioille, työturvallisuudelle ja naisten asemalle. 'Tavallisen ihmisen asioista' oikeastaan vain yksi on saanut laajempaa huomiota: ruuan hinta. Suomalainen keskustelu on ollut pari piirua yksioikoisempaa kuin muissa Pohjoismaissa; varsinkin Ruotsissa joukkoviestintä on viiveen jälkeen ryhtynyt käymään keskustelua laajahkolla argumenttien skaalalla.

— Vastaanottajien tutkimus on kaikissa Pohjoismaissa jäänyt mielipidetutkimusten varaan. Niissä harvoissa 'pehmeissä' vastaanottotutkimuksissa, joita on tehty, kansalaiset ovat näyttäneet melko välinpitämättömyyttä EY-kysymyksestä.

Tuloksia voi tuskin väittää yllättäviksi. Tähänastinen tutkimus EY-julkisuudesta on silti tuloksiensa tuoreuden ja asian itsensä merkityksen tähden 'myynyt' siksi hyvin, että pohdiskelu tutkimuksen luonteesta on voinut jäädä syrjään. Valtaosa tutkimuksista onkin tähän saakka ollut ajankohtaisraportointia ja pikaselvityksiä, joiden ansiota on se, että materiaalia on koottu syvällisempää analyysia varten. Mutta nyt on koitanut kysymysten aika.

Käsittelen seuraavassa ensin jo tehtyä EY-julkisuuden tutkimusta, ja pyrin sitten pohtimaan jatkoa nimenomaan vapaan kansalaiskeskustelun ja kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta. Kansalaisyhteiskunnaksi miellän tässä yhteydessä hyvin laveasti valtion ja yksityisen ihmisen 'välimaaston', jota jonkinlainen arvo- ja normiyhteisyys sitoo pyrkimään ainakin yhteisillä etumerkeillä määriteltyihin päämääriin.

Kenraaliharjoitus

Keväällä 1992 suomalaiset jo söivät euroleipää ja etsivät eurokuntoa, kun Helsingin yliopiston Svenska Social- och Kommunalhögskolan (SSKH), Helsingin yliopiston viestinnän laitos, Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos ja Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos ryhtyivät yhteistyössä suunnittelemaan EY-julkisuuden tutkimushanketta, jonka tarkoitus oli kuurnita aineisto koko horisontin alueelta, intressitoimijoista vastaanottoon. Myöhemmin vielä Vaasan yliopiston viestintätieteiden laitos liittyi suunnitelmaan. Suomen Akatemia rahoitti esitutkimuksen, joka tehtiin elo-syyskuussa 1992 ("EY-kysymys, tiedonvälitys ja mielipiteenmuodostus", raportti jätetty Suomen Akatemialle 30.10.1992). Tähtäimessä oli koko ajan jatkaa hanketta EY-prosessin edetessä, ja niin tapahtuikin. Suomen Akatemian syyskuussa 1993 hyväksymä varsinainen EY-julkisuuden tutkimusprojekti ("EY-kysymys, kansalainen ja tiedonvälitys") on selvästi jatkoa esitutkimukselle ja sen jälkeen tehdyille laitosten itse rahoittamille jatko-osille. Kyseessä on 'tutkimuspiraali', joka lähestyy tutkittavia useaan kertaan EY-prosessin edetessä. Toinen hankkeelle tyypillinen piirre on yritys hahmottaa koko kenttä — tämä tuo kiistatta vaikeuksia projektin yhtenäisyydelle. Osanottajat ovat vähentyneet, kun hanketta jouduttiin supistamaan. Mukana ovat nyt varsinaisen tutkimuksen käynnistettyä enää Helsingin ja Tampereen laitokset, ja sivustatukea antaa SSKH omissa erillisissä hankkeessaan. Projektin on tarkoitus rakentaa meidän yhteisyyttä säännöllisesti kotimaisilla ja osin pohjoismaisilla seminaareilla, joihin osallistuvat myös EY-aihepiiristä opinnäytteitään tekevät 'ulkopuoliset' tutkijat.

EY-projektin perusajatus on yhtä aikaa sekä selkeä että epämääräinen. Kokonaisisuuden on tarkoitus määrittää EY-julkisuuden luomisen koko spektri aktoreista vastaanottajiin, tavallaan siis selvittää osallisten erilaisia viestintästrategioita ja testata niiden toimivuutta vastaanoton puolella. Eri lohkojen osatutkimukset ovat tässä vaiheessa hahmottuneet selkeämmin kuin itse ydin. Erityistä huomiota on tarkoitus panna julkisuuden piiloiseen mosaiikin luonteeseen, se kun tuntuisi ainakin jossakin määrien selittävän Tanskan ja Ranskan kansanäänestysten 'yllättävyyttä'. Virallisen jul-

kisuuskoneiston rinnalla näissä maissa toimi ilmeisesti lukuisia, kansalaisten mielestä sekä uskottavia että tehokkaita vasta- ja vaihtoehtoinformaation verkkoja. Menetelmät ovat sekä määrällisiä että laadullisia, ja yleisön osuus tulee mukaan laajemmin vasta lokakuussa 1993 alkaneessa pääjaksossa. Yleisön tutkimuksessa pääpaino on laadullisella puolella, mutta mukana on myös kansalaisten tiedontason ja asenteiden määrällinen mittaus.

Pilottivaiheen osatutkimusten empiria koottiin syksyllä 1992. Sen raporttien (Heikkilä 1993; Möra 1993; Rosenblad 1993a, 1993b; Saarinen 1992; Lehto 1992) päätulokset olivat seuraavat:

- a) *Pääosa 'EY-toimijoista' pysyi syksyllä 1992 vielä varsin passiivisina. Vain äärimmäisen harvoilla oli jo valmis toimintastrategia. Toisaalta ne jotka olivat aktiivisia, olivat erittäin aktiivisia, julkaisivat ja levittivät sanomaansa uutterasti. Muutama 'partioipoikastrategia' oli siis kehittynyt, mutta valtaosa toimijoista pysyi varovaisina.*
- b) *EY-julkisuuden tärkein toimija oli kiistatta ulkoasiainministeriö (UM). Niin kaikki intressiryhmät kuin journalistit nimesivät UM:n roolin keskeiseksi ja ministeriön suurimmaksi auktoriteetiksi; UM myös koordinoi vahvasti julkishallinnon EY-viestintää. Esitutkimuksen aikana lähteiden autorisointi oli muutoinkin vahvaa, ja ulkoministeriön kasvu EY-keskiöksi oli toki odotettavissa, mutta ei ehkä näin 'tsaristisen' vahvana. Kasvualusta spontaanille kansalaiskeskustelulle on jäänyt vähäiseksi.*
- c) *Suomalaiset journalistit käyttävät äärettömän harvoin lähteinään alkuperäisiä EY-dokumentteja. Sen sijaan toiset välineet ja journalistit ovat heille tärkeitä tietolähteitä, ja yksi on ylitse muiden: englantilainen laatulehti *Financial Times*. Sisäsiittoisuudessaan suomalaiset mediat käyttäytyivät samoin kuin Colin Sparks sanoo englantilaisen mediamaailman reagoivan: toimitusorganisaatiot etsivät omat etuoikeutetut lähteensä mediamaailman sisältä siten, että esimerkiksi television uutistoimitus ripustautuu 'vakaviin' sanomalehtiin eikä iltapäivälehtiin. Suurin yksittäinen brittijulkisuuden sfääriä määrittävä väline on Sparksin mukaan juuri *Financial Times*, siis ikäänkuin ammattikunnan itse legitimoima professionaalisen arvoallan huippu (Sparks 1991, 69-71). Kotimaisessa mediamaailmassa arvatenkin tapahtuu samantyyppistä ammatillisella arvovallalla legitimoitua, joka prosessin edetessä eriytyy ja osittuu vallitseviksi ja vaihtoehtoiksi ammatillisiksi hierarkioiksi.*
- d) *Välineiden 'ristiinpelaaminen' vahvisti sitä, että tiedotusvälineet itse tuntuivat vahvasti luovan EY-julkisuuden päiväjärjestyksen. Toisaalta kentällä puhuttiin paljon siitä: journalistit ja välineet katsoivat toimivansa vapaasti, ilman intressiryhmien painostusta, toisaalta intressiryhmät sanoivat saavansa sanomansa helposti 'läpi' tiedotusvälineissä. Erillinen tutkimus tv-uutisten toiminnasta (Hyvärinen 1992) tuki tätä, sillä keskeisissä vaiheissa ja keskeisissä kysymyksissä tv-uutiset toimivat selvästi hallituksen megafonina. Kansallisen uutistoimiston asema on myös hyvin mitattava: STT on EY-informaation tärkein 'tukkukauppa'. Marssijärjestys tuo mieleen ne 'musikaaliset tuolit', joista Karol Jakubowicz (1991, 167-173) puhuu analysoidessaan Puolan julkisuuden makrostruktuurien nopeita muutoksia; Jakubowiczin mukaan mediat voivat päättää ainoastaan aktiivisuutensa asteen yhteiskunnallisissa muutoksessa, kun taas valtaa pitävien käynnistämät taitavat työntää/vetää -pelit synnyttävät itse asioissa sellaisen arjen riippuvuuksien verkoston, josta medioiden on äärimmäisen vaikea pyristellä pois.*
- e) *Alueelliset ykköslehdet käsitelivät syksyllä 1992 EY-kysymystä laajasti, mutta ne eivät paikallistaneet informaatiotaan. Käytetyin keinoin julkisuusmosaikkia ei aina-*

kaan löytynyt, vaikka varsinkin joillakin puolueilla (ennen kaikkea Suomen Keskustalla) oli intressiä käydä keskustelua myös aluetasolla.

f) *Syksyn 1992 kunnallisvaalit eivät olleet EY-vaalit makrotasolla*, jos kohta jotkut saattoivat tehdä EY:stä itselleen vaaliaseen. Vain SMP:llä EY-kysymys oli yksi keskeisistä vaaliteemoista, ja vain joka kymmenes äänestäjä arvioi EY-kysymyksen merkittäväksi omalle äänestyspäätökselleen. Kartoitus ei ulottunut paikallisiin tai pienten piirien välineisiin, joissa EY-teema saattoi olla näkyvässä hyvinkin selvästi. Poliittinen agenda sulki EY-kysymyksen tietoisesti pois kunnallisvaaleista. Jos 'EY-lataus' olisi esimerkiksi jonkin medioissa julkistetun konfliktin ansiosta tullut pintaan, EY olisi epäilemättä pusertautunut enemmän näkyviin.

Esitutkimus tutki ainoastaan lähettäjiä ja sisältöjä. Lähettäjäulottuvuus tuntuu järjestäytyvän legitimoiduiksi käytännöiksi ja ammatillisiksi hierarkioiksi variaatioineen. Nämä taas rakentuvat paljolti vakiintuneille käytännöille. Toimintamalleja on useampia, mutta niiden määrä jää rajalliseksi, jotta järjestelmän toimivuus säilyy.

Tutkimuksen koeputkia

Esitutkimuksen jatko viipyi odotettua pitempään, aina syksyyn 1993 saakka. Välikautena lähti käyntiin ja osin jo valmistuikin lähes 30 opinnäytettä EY-tematiikasta kattaen niin *STT:n* EY-aktiviteetit (Piippo 1993) kuin EY-aiheiset pilapiirroukset (Hellsten 1993). *STT:n* EY-agenda näyttäytyi tutkittuna kolmen kuukauden jaksona selkeästi päivänpoliittisten tapahtumien poliittis-oikeudellisena potpurina, jossa hallitus ja varsinkin Suomen Keskusta saivat äänensä kuuluviin; järjestöistä suurimpia uutistentekijöitä olivat maatalouden ja teollisuuden aktorit. Pirstaisuuden vaikutelma syntyi siitä, että *STT* keskittyi eri piirien lausuntojen ja näkemysten välittämiseen. Koosteita ja jäsenyksiä ei paljon ollut tarjolla. (Piippo 1993, 45-46.)

Välikautena kerättiin aineistoja laitosten omin voimin. Helsingin yliopiston viestintän laitoksen tutkimuskurssilla tehtiin 15 miniraporttia samalta spektriltä kuin varsinaisen EY-tutkimus (Kivikuru & al 1993). Projektissa oli mukana myös viipale yleisötutkimusta.

Yleisötutkimuksissa päädyttiin hyvin yhteneväisiin päätelmiin. Suomalaisten mielestä yleistä EY-informaatiota on tarjolla lavealti, mutta ei ehkä niistä asioista, joista vastaajat olivat kiinnostuneita. Silti harva oli valmis omaehtoiseen informaationhankintaan. Televisio ja lehdet nimettiin tärkeimmiksi EY-informaation kanaviksi.

EY-tietouden taso korreloi vahvasti koulutustasoon ja melko vahvasti ikään: nuoremmat tiesivät enemmän. Kaikkiaan kansalaiset tiesivät hyvin sellaiset 'tietokilpailukysykset' kuin ETA:n, ECU:n, direktiivin ja WEU:n merkityksen, kun taas syy- ja seuraussuhteet osoittautuivat huomattavasti hankalammiksi. Käsitukset mahdollisen EY-jäsenyyden merkityksestä Suomen taloudelle, lainsäädännölle ja ympäristölle olivat vahvasti ristikkäisiä ja hajanaisia.

EY-kysymys ei juuri haastateltuja kiinnostanut; eniten kansalaiset olisivat halunneet tietoja työnsaantimahdollisuuksista muualla Euroopassa. Tuntui yhdentekevältä, järjestetäänkö EY-kysymyksestä kansanäänestys vai ei; moni epäroi päätöksenteon rationaalisuutta, jos äänestys tulisi. Haastateltavat olivat pääkaupunkiseudulta, ja

tämä saattoi vaikuttaa siihen, että EY-myönteisiä oli enemmän kuin kansallisissa mielipidetutkimuksissa samaan aikaan (51% puolesta, 26% vastaan, kun valtakunnallisissa tutkimuksissa 40-45% vastusti EY-jäsenyyttä). Arvatenkin näiden kaupunkilaisten EY-myönteisyydestä yhtä hyvin kuin EY-kielteisyydestä puuttui se intohimo, jonka tuo mukanaan EY:n suora osallisuus omaan arkeen tai oman ammatin tulevaisuuteen.

Opiskelijat kirjoittivat itse esseen EY-jäsenyyden hyvistä ja huonoista puolista. Näissä 46 esseessä valtaosa (88%) asettui tukemaan Suomen EY-jäsenyyttä, mutta oli huolissaan kansallisesta kulttuurista. Tulli- ja kauppaedut, maatalous ja turvallisuus eivät opiskelijoita kiinnostaneet. He olivat yksimielisiä siitä, että paljon ei muutu, kävi EY-asiassa miten hyvänsä.

EY-tiedotusaineistot. Intressiryhmien laatimia tiedotusaineistoja tutkittiin myös sekä määrällisesti että laadullisesti. Mukana olivat tärkeimpien intressiryhmien lehdet, kirjat ja vihkoset: Ulkoasiainministeriön (*UM*), Keskusjärjestöjen EY-tietokeskuksen (*KEY*), Taloudellisen tiedotuskeskuksen (*TaT*) ja Vaihtoehto EY:lle-liikkeen (*VEY*). Osa aineistoista oli tarkoitettu yleisöjakeleluun, osa 'välimiehille' kuten opettajille ja journalisteille.

Peräti 40 prosenttia materiaaleista kuvaili EY-organisaatiota ja sen toimintoja. Mukana oli laajoja kuvauksia jäsenyysneuvottelujen kulusta ja pikku-uutisia. Ulkoministeriö piti tärkeänä myös talouteen liittyviä kysymyksiä (29%), ulkopolitiikkaa ja turvallisuutta; *UM*:n ote oli selvästi hallinnollis-lainopillinen, populismia välttävä. *KEY*:lle EY-uutisten lisäksi tärkeitä olivat, kuten odottaa sopii, työmarkkinakysymykset ja työturvallisuus (31%) sekä talous. Teollisuuden tiedotustoimisto *TaT* korosti taloutta, erityisesti *TaT*:n kouluille tarkoitettussa aineistossa oli enemmän hajontaa kuin muiden organisaatioiden julkaisuissa. 'Puhdasta' politiikkaa *TaT* vältteli. Hieman yllättäen EY-vastainen *VEY*:kin riippui EY-organisaation kuvauksissa, joskin sen näkökanta oli selkeästi kantaaottava. Myös muut *VEY*:n suosimat aiheet olivat 'kovia': taloutta ja politiikkaa. *VEY* oli ainoa, joka käsitteli jonkin verran ympäristökysymyksiä (7%), kulttuuria ja kasvatusta ei mikään intressipiiri tuntunut pitävän julkistamisen arvoisina. Vain *TaT* liputti kohtalaisen avoimesti EY:n puolesta. *UM* ja *KEY* eivät ottaneet julkikantaa, mutta ne esittävät EY-jäsenyyden ikäänkuin luonnollisena kehityksenä; vaihtoehtoja ei juuri poimittu esille. *VEY* oli vahvasti EY-vastainen, ja sen käyttämä tyyllilaji oli tyystin toinen kuin muiden. Lähes puolet koko aineiston arvolausumista oli peräisin *VEY*:n materiaaleista.

Erot syntyivät nimenomaan painotuksista ja teemoista, *VEY*:n tapauksessa myös tyylistä. Muut katsoivat enemmän tai vähemmän peitetyksi, että mukana ollessaan Suomi voisi vaikuttaa enemmän EY:n kurssiin kuin ulkopuolelle jättäytymällä, *VEY* näki EY-jäsenyyden tietävän kansallisen itsenäisyyden menetystä, minkä mukana meni kaikki muukin. Silmiinpistävää teksteissä kuitenkin oli niiden perimmäinen samanlaisuus: kaikki puhuivat hyvin yleisesti ja abstraktisti, makrotasolla; ihmisten arkea julkaisut eivät juuri koskettaneet.

Tiedotus. Organisaatioiden tiedotusstrategioista tehtiin muutama tapaustutkimus. Yksityiskohdissa oli eroja runsaasti, mutta kaksi yhteistä tekijää löytyi helposti. Ensinnäkin *STT*:n asema EY-tiedotuksen välipaaluna nousi keskeiseksi. Jos aihe pääsi *STT*:n

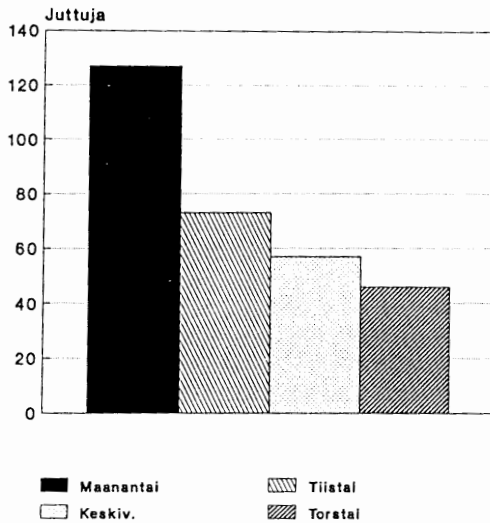
päivälistalle, se julkistettiin poikkeuksetta lähes kaikissa *STT*:n asiakasviestimissä; kyseessä oli useimmiten 'keskisuuri' uutisaihe, ja kaikesta päätellen *STT*:n 'hyväksyntä' laillisti aiheen niin pääkaupungin välineissä kuin ulkopuolella. Myös sellaiset EY-vas-taista debattia käyneet välineet kuin *Kainuun Sanomat* hyväksyi jutun siinä muodossa kuin *STT* sen eteenpäin lähetti.

Suuremmat välineet, ennen muuta *Helsingin Sanomat* ja *YLE*:n tv-utiset laati-
vat juttunsa yleensä itse, mutta nekään eivät juuri poikenneet *STT*:n rungosta, joka
muualla meni läpi sellaisenaan. Tyypillistä oli, että asiaa ei paikallistettu lainkaan, ja
asiantuntijoina käytettiin lähteitä, jotka intressiryhmä itse toi näytölle — myös *Hel-
singin Sanomat* tyytyi omatekoisessa jutussaan ETLA:n julkaisusta ETLA:n esit-
telemiin asiantuntijoihin, ETLA kun toi viisaasti mukaan myös vastarannan kiisken,
joka kritikoi julkaisua. Näin aktori pystyi raamittamaan oman oppositionsa.

Toinen yhdenmukainen seikka olikin EY-journalismin laiskuus. Intressipiirien julki
tuomia asioita käsiteltiin siinä muodossa kuin *STT* ne lähetti asiakkailleen, ja *STT*
taas rakensi juttunsa hyvin pitkälti tarjottujen tiedotusmateriaalien pohjalle. Lähdekritii-
kistä ei ollut tietoakaan. Valpastuukohan suomalainen journalismi sitten, kun varsinais-
nen EY-pommitus alkaa ennen kansanäänestystä, vai jatkuuko rutiineissa roikkumi-
nen? Jos laiskuuden filosofia jatkuu, intressipiirit tuskin tarvitsevat kovin hienostuneita
viestintästrategioita.

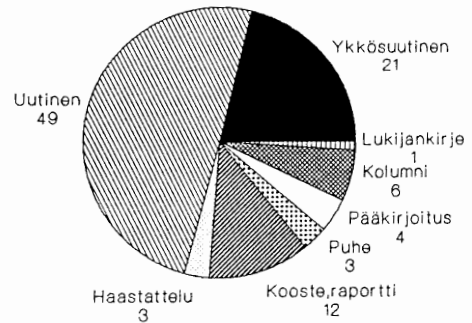
Viestintästrategiat. Julkisuuden EY-käsittelyä säätelemään pyrkivien intressitoimijoi-
den haastatteluista hahmottui aika yhteneväisiä käsityksiä kansalaisryhmistä EY-infor-
maation vastaanottajina. Osa kansalaisista on toimijoiden mukaan välinpitämättömiä
ja haluttomia seuraamaan EY-prosessia, vaikka informaatiota tarjottaisiinkin. Osa on
kiinnostuneita, mutta kykenemättömiä seuraamaan. Osa taas on 'reaktiivisia' suhtees-
saan EY-informaatioon — ottavat vastaan ja ymmärtävät informaation, kunhan raamit
ovat tarpeeksi selvät; nämä kykenevät muodostamaan mielipiteen EY:stä ja il-
maisemaan sen kansanäänestyksessä. Osalla on jo sekä aktiviteettia että informaa-
tiota kylliksi; he hankkivat mielellään lisää ristikkäistäkin tietoa asiasta. Tyypillistä oli,
että toimijoilla oli hyvä kuva omasta primaarikohderyhmästään, kun sen sijaan käsitys
jonkin toisen ryhmän kohteesta oli pessimistinen. Kansanäänestyksen mielekkyyttä
epäili useampi.

Näiden ihmiskäsitysten pohjalta toimijat olivat ratkaisseet viestintästrategiansa
EY-prosessin alkuvaiheeksi. Suunnilleen puolet (48%) haastatelluista julkishallinnon
ja yksityisten intressitahojen toimijoista julkaisi EY-aineistoja ja levitti niitä niin tiedotus-
välineisiin kuin primaarikohderyhmiinsä. Lähes kolmannes ei ollut vielä lainkaan val-
pastunut EY-asioista. Viidennes toimijoista taas oli muuttanut viestintästrategiansa täy-
sin EY:n vuoksi; aktiivinen julkaisu- ja koulutustoiminta oli vauhdissa joko EY:n puoles-
ta tai sitä vastaan. Ideologiset organisaatiot olivat ehdottomasti motivoituneimpia EY-
julkisuustoimintaan. Yksityiset organisaatiot olivat aktiivisia ja ammatillisesti suuntautu-
neita, mutta vain harvoin *public service* -henkisiä: ne eivät olleet kiinnostuneita jaka-
maan yleisinformaatiota kaikille, vaan oman toimintansa kannalta keskeistä aineistoa
valitulle kohderyhmälle. Julkishallinnolla ei ole selkeää kuvaa vastaanottajistaan, jos-
kin tarve nostaa profiilia oli tiedostettu.

13 lehteä, Radio Suomi, YLEn TV:n ja MTV:n pääuutiset, suomenkielinen STT

Kuvio 1. EY-juttujen määrä 1.2.-4.2.1993.

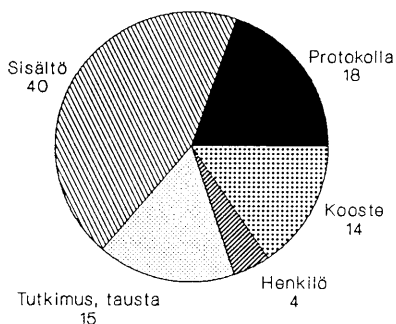
Kaikki välineet, 1-4.2. Ykkösuutinen tarkoittaa lehden etusivua tai radion ja television ykkösuutiata.

Kuvio 2. Juttutyypit EY-raportoinnissa (%).

Journalistinen sisältö. Sisältöjen tutkimus kohdentui pääosin helmikuun ensimmäiselle viikolle 1993, jolloin Suomen jäsenyysanomus jätettiin. Viiden päivän aikana julkaistiin EY:stä lehdissä, televisiossa ja radiossa yli 500 juttua, useimmat hyvin laajoja. Lisäksi edellisen viikon EY-julkisuus oli hyvin laajaa, valtaosin taustatyyppistä.

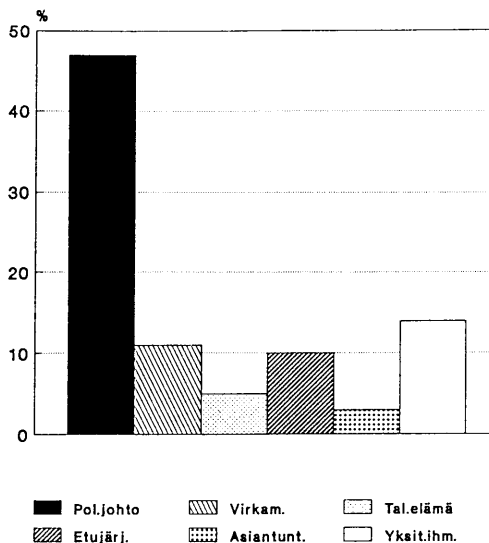
Laajuudestaan huolimatta EY-aiheen 'elinkaari' tutkimusviikolla muistutti minkä tahansa isohkon aiheen käsittelyä: suurimmat otsikot ja ykkösuutiset syntyivät silloin, kun asiasta itsestään tiedettiin vähiten, ja uutinen 'sammui' kolmessa päivässä (Kuvio 1), jo päivää ennen kuin poliittinen näytelmä upposi Brysselin valmistelubyrokraatiin. Asia eli uutisena: vain yksi juttu kymmenestä oli avoimesti kommentoiva (Kuvio 2). EY-julkisuus tarjosi faktoja ja detaljeja, ei juuri tulkintaa. Kun uutisarvo aleni, ensin katosivat laajat visualisoinnit, sitten käsittely siirtyi erityissivuille tai uutislähetysten keskivaiheille. Uutinen eteni päivän kuluessa käsittelyltään hyvin vähän — samoja asioita toisteltiin pitkin päivää, ja jutun uudelleenkirjoittaminen sähköisissä välineissä tarkoitti useimmiten lyhentämistä, ei suinkaan päivittämistä. Visualisoinnilla oli harvoin mitään muuta funktiota kuin personointi: näyttää ministeri esittämässä Suomen virallista puheenvuoroa.

Sisällöltään EY-uutisointi keskittyi anomusviikolla protokollaan, anomuskronologiaan ja ylätasen poliittiseen puheeseen (Kuvio 3). Kaksi kolmannesta aineistosta käsiteli politiikkaa ja usein sen ohessa taloutta; pehmennyksenä tarjottiin featurepätkiä suomalaisista poliitikoista EY-labyrintissa, muutama ilottelu direktiiviäidakosta sekä lähes joka välineessä karikatyyriksi tyylitelty kuvaus EY-vastaisesta mielenosoituksesta Helsingissä.

Samat välineet ja päivät. Protokolla tarkoittaa neuvottelujen kulkuun ja ajoitukseen liittyviä aiheita.

Kuvio 3. Ey-raportoinnin perus-
olottuvuudet (%).

Useimmissa jutuissa oli useita toimijoita. Prosenttiosuus määräytyy tärkeimpien toimijoiden mukaan.

Kuvio 4. EY-juttujen toimijat.

Tyylillä oli yhdenmukaista kuten uutispohjaisessa ilmaisussa yleensä. Draamaa ja konfliktia raportointi toi mukaan, jos aineisto suinkin sen salli. Tyypillisenä kukkotappelen pohjana oli Suomi-Ruotsi -maaottelu: mitä Suomi vaati ja mitä Ruotsi ei ja mitä mieltä Brysselin asiantuntijat olivat kummankin maan linjasta. Toinen näennäiskonflikti oli ministerien Salolainen ja Väyrynen mittely siitä, kumpi pitää Suomen virallisen puheenvuoron. Lähes kahdessa kolmanneksessa jutuista toimijana oli poliitikko tai korkea byrokraatti, vain joka kymmenennessä jutussa (13%) tavallinen ihminen, ja yllättävän harvoin (3% jutuista) toimijaksi ylsi asiantuntija tai tutkija (Kuvio 4); näiden osuus oli epäilemättä paljon suurempi edellisen viikon 'esijulkisuudessa'.

Raportointi oli hämmästyttävän yhdenmukaista. Mukana oli EY-kriittisiksi tunnettuja alueellisia lehtiä, mutta anomusneuvottelujen liikkeellelähdössä ne olivat hyvin yksituumaisia. *STT*:n osuus oli tärkeä, sillä otsikoita ja ingressejä lukuunottamatta valtaosa lehdistä julkaisi *STT*:n jutut sellaisenaan. Juttujen argumentointi oli olennaisesti kalpeampaa kuin intressiaktoreiden. Siinä missä ulkoministeriö, teollisuuden tiedotus, ammattijärjestöt ja *VEY* pyrkivät yleistyksin ja abstraktiotasoa nostamalla vaikuttamaan vastaanottajiinsa, journalistinen argumentointi tarjosi kosolti 'silminnäkijäjournalismin' yksityiskohtia, faktoja ja auktoriteetteina tarjottuja lähteitä. Kielenkäyttö ja tyylit olivat normaalijournalismin ihanteiden mukaisia: neutraalin oloista, adjektiiveja ja kuvailevia verbejä välttelevää sekä passiivia suosivaa.

Lukijoiden kirjeet olivat laajalti käytetty ristikkäiden mielipiteiden 'tuuletuskanava' useassa lehdessä. Nekin roikkuivat lehden journalistisessa diskurssissa. Lukijat tarttui-

vat samoihin EY-aiheisiin kuin lehden uutis- ja kommenttitekstit, mutta argumentointi oli värikkäämpää. Samat perusarvot korostuivat kuin pääkirjoituksissa: itsenäisyys, demokratia, turvallisuus, eurooppalaisuus. Arvot tarjottiin määrittelemättöminä, mutta argumentointi toi mukaan nimiä, prosentteja ja lukuja. Näin argumentointikin perusolottuvuuksiltaan läheni journalismia.

Lehden oli toki mahdollista säännellä tietäntyyppistä argumentointia antamalla mielipidesivuillaan tilaa jutuille, jotka noudattivat sen omia journalismistrategioita. Tämä sääntelymekanismi vain korostaa sitä, että tiedotusväline klassisen agenda setting-tutkimuksen mukaisesti kehitti raamit EY:stä käydylle keskustelulle, puolesta tai vastaan. Valtakunnantasollakin agendan luominen tuntui vahvalta, koska EY-rummut helmikuun alkupäivinä oli äärimmäisen yksiäänistä. Julkisuteen tuntuu olevan syntymässä varsin yhdenmukainen EY-agenda, joka journalismin puolella syntyy puolihuolimattomasti, rutiinikäyttämisen varassa. Toimijoiden puolella on liikkeellä tietoisemminkin toimivia vaikuttajia, jotka myös osaavat uida journalismin rutiineihin.

Mielen mediamaisemien kartoitus

Karkeistaen tähänastiset EY-julkisuuden tutkimuksen asetelmat voi luokitella kahteen perusryhmään: toisaalta funktionalismin sävyttämiin sovinnaisiin *viestintäprosessin* kuvauksiin (lähettäjä-kanava-vastaanottaja, häiriöt), toisaalta astetta teoreettisempiin mutta asetelmaltaan edellistä epämääräisempiin hahmotelmiin nähdä EY-julkisuus joko *habermasilaisittain julkisuuden rapautumisena* median kautta tai vähän konstikkaampana *valtapelinä* ”radikaalin demokraattisen” selitysmallin mukaisesti (Curran 1991, 35-38): sosiaalisessa järjestyksessä risteilee antagonismeja, jotka pakottavat valtaa pitävät myönnytyksiin ja kompromissien retoriikkaan, väylänä valtaosin tiedotusvälineet.

Ensimmäiseen kategoriaan liittyy rivien välissä *asioiden parantamisen* ajatus: kunhan tuo ja tuo asia saadaan pelaamaan paremmin, lähettäjä pystyy vaikuttamaan vastaanottajaan niin vahvasti, että sellaista ’epärationaalista’ ja epäennustettavaa käyttäytymistä kuin Tanskan ja Ranskan Maastricht-kansanäänestyksessä ei enää satu. Nykyaikana näin tiukka lääkärintakki ehkä ahdistaa useimpia tutkijoita, ja jälkimmäisen tutkimuskategorian otteet tuntuvat kunnianhimoisemmilta, ’enemmän tutkimukselta’. Rivien välinen sanomakin on edellistä miellyttävämpi, ehdottaahan jälkimmäisen tyyppinen tutkimus implisiittisesti mosaiikkijulkisuutta: hegemonisen diskurssin organisointi valtajulkisuuden välineiden kautta näyttää käyvän yhä hankalammaksi. Kansalaisten poliittisen tahdonmuodostuksen prosessit tuntuvat perustuvan yhä vahvemmin sellaisille sosiaalisille verkostoille, jotka ovat poissa vallan silmistä. Mutta tämän asian voi tulkita aika eri tavoin näkökulmasta riippuen: positiivisesti kansalaisyhteiskunnan voimistumisena, ainakin kansalaisen autonomian kasvuna, tai negatiivisesti poliittisen apatian kasvuna, joka ehkä valmistelee maaperää epädemokraattisille tai populistisille käytännöille yhteiskunnassa — eipä taida sittenkään olla ilmiselvää, että jälkimmäisen tutkimustyyppin perussanoma on miellyttävä sekään.

Sen verran yksisuuntainen on tähän asti tehdyn tutkimuksen tulossaalis (Wallin 1991, 1992; Siune & al 1992; Riesset-Lemarié 1992; Heikkilä 1993; Mörä 1993; Kiviku-

ru & al 1993; Rosenblad 1993a, 1993b), että se helposti ajaa ylyksinkertaistettuihin päätelmiin. Tiedonvälitys näyttäytyy yhtä vähän demokraattisena informaationvaihdon kanavana hallitsevien ja hallittujen välillä kuin yksioikoisen alistamisen välineenä. Pelikenttä tuntuu osuvimmalta tulkinnalta, mutta kyse ei ole suinkaan kansalaisaktiivisuuden ja mediajulkisuuden ottelusta, vaan pikemminkin erilaisten ammattilisten rutiinien kamppailusta. Vakavimmaksi kysymykseksi hahmottuu näin ei suinkaan vaikuttamisen vahvuus tai ymmärrettävyys — vaan ohi puhuminen: puhutaan ehkä paljon, mutta julkisuuden ammattilaisten ja kansalaisten diskurssit eivät ehkä kohtaakaan. Näyttöä on hankala hankkia, sillä tällaisen tutkimuksen tavoitteet ovat selvästi ristiriidassa mediajulkisuuden tapaustutkimuksen mitä-missä-milloin -tavoitteiden kanssa, ne kun ajavat suosimaan määrällistä tutkimusta suurin aineistoin, kun taas ohi puhumisen diskurssien analysointi edellyttää toisaalta syväporauksia sisältöihin, toisaalta aivan uudentyypistä reseptitutkimusta.

Uudet poliittiset käytännöt ovat muotoutumassa, ja joukkoviestimillä voi uumoilla olevan prosessissa vahva sija ideologisen ristitulen paikkana, jossa esimerkiksi erilaiset mediat ja erilaiset journalismin muodot — pienjoukkoviestimet ja tutkiva journalismi toisin muodoin kuin *infotainment* tai 'reaaliaikainen' valikoimaton faktavyörytys — toimivat merkityksenantajina eri tavoin, aiheuttaen julkisuusväreilyä, joka 'osuu' eri muodoin erilaisiin ihmisiin, yhteisöihin ja luokkiin. EY-julkisuuden tutkimuksella on epäilemättä kantavuutta EY-teeman ulkopuolellakin siinä mielessä, että *medioiden 'koko orkesterin' reseptiota* on meillä tutkittu varsin niukasti siten, että se olisi kytketty yhtäältä joukkoviestinnän tuotannon ja välityksen käytäntöihin, toisaalta kansalaisten elämään yhteisöiden jäsenenä.

Yhteiskunnat purkautuvat kahteen suuntaan, sisään- ja ulospäin, poliittisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti, ideologisesti. Ideologioiden kantajina, vaan ei ainoana kantajana, ovat tässä medialisoituneessa maailmassa joukkoviestimet. Niiden diskursseja tulee kuitenkin tarkastella sävykkäämmiin kuin välinepohjaisen jaon kautta, sillä medioiden varaan rakentuva julkinen sfääri ei ole säntillinen laatikosto vaan pikemminkin *paletti, jossa pääkirjoitusten, sarjafilmiin, juorupalstojen ja mainoskuvien diskurssit yhtyvät polysemiaksi*. Tuntuu siltä, että tähän valta-, vaihtoehto- ja vastadiskurssien kenttään voi päästä käsiksi vain tutkimuksella, joka yhtäältä on riittävän konkreettista, toisaalta riittävän sävykästä tavoittamaan sen, mihin määrällinen mittaus ei yllä. Europolakat lähikaupassa ja euromeikkejä propagoiva naistenlehti ovat yhtä oikeutettuja tarkastelun kohteiksi kuin ulkoministeriön Eurooppa-tiedotuksen brosyirit tai Pertti Salolaisen puhe television pääuutisissa, mutta olennaista on se, että europolakat ja Salolainen suhteutetaan myös toisiinsa. Jonkun identifikaatiopaaluksi Euroopan integraatioissa nousee polakka, toisen kenties ministeri tai Brysselissä opiskeleva serkku.

Tiedämme oikeaksi sen, että joukkoviestinnän perinteiset genret murtuvat ja kansalaiset hahmottavat oman suhteensa EY-tematiikkaan varsin anarkistisesti muotoutuneiden polyseemisten media- ja elämysverkkojen pohjalta; Arjun Appadurai (1992, 17) on kutsunut tätä kokonaisuutta *mediamaisemaksi* (mediascape). Käsitteen etuna on sen 'perusepä-määräisyys', joukkoviestinnän ja muun elämän sekoittuminen sekä sen vastaanottajalähtöisyys. Jokaisella on mediamaisemansa, ja se muuttuu elämän karikoissa. Tutkimuksellisen otteen saaminen mediamaisemaan on kuitenkin hanka-

laa varsinkin siksi, että mediakulttuurin tutkimus on tähän saakka keskittänyt voimansa toisaalta fiktion, toisaalta televisioon välineenä. Uutispohjaisissa tarkasteluissa on kosolti ratkaisemattomia metodisiakin ongelmia, jos on mieli kiinnittää nämä tarkastellut mediatuotannon ja journalismin olemukseen. Vastaanottajan horisontista tällöin korostuvat ennen kaikkea sellaiset seikat kuin toisto, saatavuus ja välineen arvovalta tai arvovallan puute. (Sparks 1991, 69-72; Connell 1991, 249-253.)

Vastaanottoa kaikki tyyni

EY-julkisuuden tutkimuksen pitäisi kautta linjan *virittyä vastaanottajan näkökulmaan, jonka tulisi 'alistaa' kaikki tarkastelun lohkot*. Perimmältään kyse ei voi olla pelkästä teknisestä 'Harhaan Johtavan Kuvan' (HJK) kritiikistä (Pietilä 1990, 23-31), joka pyrkii selvittämään EY-intressipiirin ja viestimien tahalliset ja tahattomat vääristymät EY-kysymyksessä, vaan analyysin ytimenä ovat vastaanottaja ja ne prosessit, joita nykyään on tapana nimittää merkityksenannoksi ja näiden prosessien pohjalta tapahtuva poliittinen päätöksenteko eli oman EY-kannan määrittely kansanäänestyksessä. Dahlgren (1991, 16-21) nimittää ilmiötä *merkitysjärjestelyn valtakunnaksi* ("the realm of sense-making"). EY-tutkimuksella on epäilemättä edessään uudelleen painottumisen vaihe, sillä tähän saakka tutkimus on osittunut varsin sovinnaisesti eri osa-alueisiin, ja vastaanottaja on jäänyt kaikkein vähimmälle.

Asetelmassa askarruttaa myös *kansalaisyhteiskunnan käsite*, josta on kiistatta tullut viimeaikaisen Eurooppa-julkisuuden tutkimuksen lempiväline ja kuten muoti-ilmiöille usein käy, *suosio lavenee sisällön liudentumisen kustannuksella*. Asetelmaan on rakennettu sisään näkemys siitä, että moderni tiedonvälitys on 'syyllinen' kansalaisyhteiskunnan heikkenemiseen, mutta asetelmasta *puuttuu yleisönä ja julkisuuden muotoilun osana olemisen problemaattisuus* siinä hengessä kuin reseptiotutkimus on ongelman asettanut (esim. Dahlgren 1991, 18). Reseptiotutkimuksen kautta kuvittelisi löytyvän langanpäitä kansalaisen autonomian rajojen ja rakenteiden pohtimiseen. Kenties perimmältään kyse on *kansalaisten sosiaalisen kompetenssin hahmottamisesta, kohdennettuna EY-kysymykseen*. Olennaista on nähdä kansalaisyhteiskunta tässä vähemmän rationaalisena ja enemmän ristiriitaisena käsitteenä kuin usein on ajateltu: kansalainen ei kunnioita mediasysteemin rakentamia arvohierarkioita ja jakoja uutisiin ja mielipiteisiin, hän tulkitsee medioiden tarjonnan oman elämänsä kautta, yhdistelee omaan mediamaisemaansa kantapään kautta koettua ja vaikkapa yhteisöjensä tarjoamia juoruja.

EY-julkisuuden tarkasteluihin upotettuna kansalaisyhteiskunta saa kuitenkin usein eräänlaisen simbsalabim-käsitteen leiman. Kun ei muuten löydy luontevaa juonta selittämään, mikä sai puolet kansalaisista esimerkiksi Tanskassa ja Ranskassa joukkoviestinnän ja 'virallisen' julkisuuden yksituumaisesta EY-myönteisyydestä huolimatta sittenkin päätyämään kansanäänestyksessä EY-kielteisyyteen, kaivetaan taikurin hatusta kansalaisyhteiskunta. Epäilemättä eritoten Tanskasta tuntuu löytyvän tukea kansalaisyhteiskuntavirityksille, sillä Karen Siune ja kumppanit (1992, 127-134) katsovat, että *avainkäsitteeksi Tanskassa ensimmäisen kansanäänestyksen alla muotoutui uskottavuus — siis moraalinen arvo*, jolla mitattiin poliitikkojen, populististen ryhmien, journalistien ja yksittäisten ihmisten käyttäytymistä ja diskursseja.

EY ahdetaan mediamuottiin?

Epäilemättä uskottavuus on suomalaisenkin debatin ydinkäsite. Uskottavuuden ylläpitämiseksi viestintäruljanssiin tietoisesti mukaan lähtevät toimijat pyrkivät sääntelemään kohdennusta melko kapeaan viuhkaan, jonka keskiössä ovat muutamat perusarvot. Tähänastisessa EY-tutkimuksessa uskottavuutta on etsitty organisoituneista intressitahoista, EY-toimijoista ja toimituksista. Julkisuuden sekakuoron koko kirjavuus näyttäytyy vasta, kun *vastaanottajien mediamaiseman "identifikaatiopaaluja"* (Desaulniers 1986, 120-122) *ruvetaan merkitsemään*: EY-asia kiinnittyy kansalaisten mediamaisemaan osin löysien impressioiden ja mielikuvien, osin eri tavoin painotettujen informaatiokokonaisuuksien, osin konkreettisten nimien, numeroiden ja prosenttilukujen kautta. Vasta näiden paalujen ääreltä löytyvät vasta- ja vaihtoehtojulkisuuksien juuret. Toistaiseksi näistä ei juuri ole tietoa.

Puhtaiden sisältöpainotusten ohessa eri viestintästrategioilla on kiinnostavia ominaisuuksia ennen kaikkea *mediaretoriikan* alueella. Sysääkö uskottavuuden etsintä mediat asioiden ja ilmiöiden radikaaliin problematisointiin vai 'suurimpien yhteisten nimittäjien' etsimiseen? Ruotsissa EY-argumentointi on ollut melko konventionaalista, ja sen peruspainottumat tuntuvat kumpuavan yhteiskunnallisesta valtavirta-ajattelusta: demokratia, puolueettomuus, hyvinvointi, ympäristö, elinkeinoelämä ja työmarkkinat hallitsivat aihepiirejä, ja vaikka puolesta-vastaan -pallottelu on painottunut EY-myönteiseksi, vasta-argumentointi kuuluu myös kuvaan sille alisteisena (Wallin 1992, 51-60).

Suomen astetta suljetummassa yhteiskunnallisessa keskustelussa EY:öön kohdennettujen maailmanselitysten mallit päätynevät — tähän vihjaavat esitutkimusvaiheen tulokset — korostetun konservatiivisiin tai ainakin sovinnaisiin strategioihin. *EY-prosessista tuskin muotoutuu uuden yhteiskunnallisen ajattelun generaattori, vaan pikemminkin sen voi epäillä elähdyttävän jo mailleen meneviä stereotypioita ja ajatusmalleja*. EY-aiheen ympäriltä tuskin kumpuaa sen paremmin uusia argumentointistrategioita kuin uutta luovia journalismin muotoja. EY-ammattilaiset hyödyntänevät uskottavuutensa parantamiseksi vanhoja muotteja, jottei kokeilevuudesta tulisi ylimääräistä testiä kansalaisten sietokyvyille. Todennäköisesti tämä pätee kaikkiin journalismin muotoihin EY-aihepiiristä ja kaikissa välineissä. Journalistinen avantgarde tuskin ottaa EY-argumentointia kohteekseen, ja yhtä lailla lähteiden voi olettaa olevan 'autorisoituja'. Etusija on instituutioilla ja yksilöillä, joiden asiantuntemus on testattu aikaisemmissa julkisuuspeleissä. Jäsenyysneuvottelujen aloituksen raportoinnissa näytti siltä, että auktoriteetit löytyvät selvästi useammin vallankäytön kuin tutkimuksen tai muun erityisasiantuntemuksen puolelta.

Toisaalta EY-julkisuus epäilemättä muuttuu jäsenyysprosessin edetessä; ruotsalaisessa ja suomalaisessa EY-julkisuuden tutkimuksessa omaksutut pitkät aikakaaret ja analysoinnin spiraaliluonne ovat perusteltuja. *Sisäänajovaiheessa* (aika Suomen EY-anomuksen jättämiseen saakka) *paino on ollut pelkästään tontin paalutuksella*: mistä asioista 'sopii' kunkin intressipiirin mielestä keskustella ja mistä ei. *Toteutusvaiheessa* (EY-neuvottelujen päättymiseen saakka) tarkoitus lienee luoda kansalaisille tunne siitä, että *asia on hyvissä käsissä, omat miehet valvovat suomalaisten etuja*. *Päätös vaiheessa*, ennen kansanäänestystä, tyylilaji vasta muuttunee eli kampanja suuntautuu suoraan vastaanottajiin. Tuolloin on tärkeää, että *kansalaisille syntyy kuva*

siitä, että EY on 'meidän' asiamme, ei 'heidän'.

Lämmittelyvaiheessa, joksi voi laskea molemmat ensimmäiset jaksot, lienee asioiden hoidon kannalta parempikin EY-asian puoltajille, että keskustelu etenee matalalla profiililla ja intohimottomana; vastustajien tarkoituksena tietysti on rikkoa syntymässä oleva luotettavuuskoodi ja tarjota sille vaihtoehtoja. Silti uskottavuussyistä vastustajakaan eivät hevin irrottaudu kovin etäälle vakiintuneista muodoista ja auktoriteeteista.

Senttien ja sekuntien mittaamisen ohessa EY-julkisuuden tutkimus muuttuneekin yhä enemmän korusepän työksi, journalismin genrejen, ilmaisu- ja tyylin hienosyiseksi tutkimukseksi: suurennuslasin alle joutuvat ajoitus (*koska lähestytään ketä?*), muotokieli ja sisältövalintoja sääntelevät normit (EY on ensisijaisesti *uutinen* tai *kommentti* kuin EY, sisältö sopeutetaan muotoon, ei päinvastoin), sanasto (*miten paljon euroa ja ecua, missä yhteyksissä?*), agenttiivit (*kuka tekee mitä?*), argumentointistrategiat ja tyyli muodot sekä visuaalinen ilmaisu.

Todennäköisesti vasta tämän alueen kuurnitsemisen kautta pystytään esimerkiksi vasta- ja vaihtoehtojulkisuudet erottelemaan. Vastajulkisuushan on VEY:n aineistojen tapaan aina suhteessa valtajulkisuuteen; agendat ovat kutakuinkin samoja. Sen sijaan vaihtoehtojen diskurssit kulkenevat selkeämmin omia ratojaan, vaikkakin valtakurssi jossakin määrin sääntelee niitäkin kuten yleisönosastojen argumentointianalyysi tuntui ehdottavan.

Mitä enemmän ensimmäisten tutkimuskierrosten yksiviivaisia tuloksia pohtii, sen selvemmältä rupeaa tuntumaan, että rajuimmat vaihtoehtodiskurssit — jos sellaisia ylipäätään isommin syntyy — toteutuvat valtajulkisuuden ja normaalijournalismin ulkopuolella: sellaisissa välineissä ja viestintämuodoissa, joilla on mahdollisimman vähän niin sisältöjä kuin käytäntöjä säänteleviä 'odotusarvoja' eli vakiintuneita käyttäytymisnormeja. Journalistinen vastakulttuuri on diffuusia ja ristiriitaista, ja samaan aikaan normaalijournalismia on vaikea kyseenalaistaa. Ammattilehdet, viihdejulkisuus, kurssitus, pienjoukko viestimet ja tietokonepohjaiset keskusteluverkot eivät ulotu kuin pienen viipaleeseen kansalaisista, mutta niiden merkitys on juuri selkeässä kohdennuksessa osayleisöihin. Osalla (ammattilehdet, verkot, koulutus) on poikkeuksellisen korkea uskottavuus- ja motivointiarvo verrattuna yleisvälineiden tarjontaan, osalla taas (viihde, korkeakulttuuri) on ehkä yllätys- tai 'elähdytysarvoa' enemmän kuin uskottavuutta: elämyksellisten sanomien edessä kansalainen on avoimempi ja tarkkaavaisempi kuin standardoidun uutispuuron äärellä, koska identifikaatiopaaluja löytynee runsaammin.

Onnellisen pelastuksen ecu-loitsu?

Pohjoisen teollistunut maailma sairastui Euroskleroosiin 1980-luvun lopulla (Emery 1989, 162) ja maksaa siitä asianmukaisen hinnan: muu maailma häipyä uduksi, Euroopan myllerrysten taustaksi, jonka tapahtumiset korkeintaan mainitaan. Kun Boris Jeltsin moukaro i parlamenttiaan panssareilla, yli 30 000 ihmisen kuolema Intian maanjäristyksessä kutistui pikku-uutiseksi, jonka syitä ja seurauksia — molemmat ai-toja Pohjoinen-Etelä -ristiriidan ulottuvuuksia, eivät suinkaan selittämättömän luonnonkatastrofin heijastumia — ei juuri välitetty pohtia.

Pohjoisen julkisuus on Eurooppa-innostuksessaan onnistunut haihuttamaan

Etelän ihmisen lähes tyystin näköpiiristään. Kohdennus osuu korkeintaan hallituksiin ja inflaatioihin. Johan Galtung ja Robert Vincent (1993, 71-111) epäilevät myös, että medialisoituneen Pohjoisen julkisuudelta pääsee liivahtamaan ohi sekin, että valta liukuu vanhoista keskuksista Neljänteen maailmaan: Tokion, Hong Kongin ja Singaporen kasvottomille järjestelmille, jotka eivät Lännen tapaan piittaa demokratian mediajulkisivusta sinällään vaan korkeintaan käyttävät sitä tai ostavat sen, kun tarve syntyy. Olemme 'menettäneet' muun maailman, mutta olemme kai saaneet paremman ymmärryksen siitä maanosasta, jossa elämme?

Miten lie. Valtajulkisuuden EY-keskustelu tuntuu sopivan mainiosti niihin luonnehdintoihin, jotka Daniel Dayan ja Elihu Katz antavat "yhteisyyttä luovalle mediashamanismille" (Dayan & Katz 1992, 147-187), vaikka kirjoittajat puhuvatkin pelkästään televisiosta. Niin EY:n puoltajat kuin vastustajatkin näyttävät kaivaneen tämän asian yhteydessä ehdoin tahdoin kokonaisen skaalan vanhoja 'sotamuistoja', asenteita ja arvoja, joilla on ollut vankka käyttö sodanjälkeisessä Suomessa kautta vuosikymmenten. Erityisesti turvallisuuspolitiikan voi olettaa vain kasvavan merkitykseltään EY-prosessin edetessä. Kuten Dayan ja Katz sanovat (mt, 149; 160-165), mediashamanismi ei muuta "sinetöityjä muistuma-arvoja", mutta uusi tapahtuma tai prosessi saa siivet näiden arvojen kautta. Uusi asia 'luetaan' oman yhteiskunnan valtavirtahistorian kautta.

Kuinka lammas voi elää leijonan vierellä? Mutta paradoksilla on sijansa suuressa muutoksessa. Kun (television) ruutu näyttää, miten lammas ja leijona elävät vierekkäin, paradoksi saa uudet kehukset, jotka eivät kehota kyselemään. Katsol! Leijona ja lammas elävät yhdessä, ja näin mahdollon tulee dokumentoiduksi. Televisio on shamaani, joka kutsuu meidät tutkimaan koeputkesta, mitä seuraava koeputki tuo tullessaan. Televisio on selkästi yllytysvaiheen asianajaja. Pelkkä television läsnäolo tuo tuloksena "maiseman syvenemisen". (mt, 186)

EY-jäsenyydestä ei näin tule suinkaan uutta avausta vaan pikemminkin tukipylyvä vanhalle maailmanselitykselle. Moni asia on maailmassa ehkä muuttunut, mutta vanha vaara on yhä validi — turvallisuus on keskeisin yhteiskunnallinen arvo.

Dayanin ja Katzin (mt, 168-169) mukaan mediashamanismilla on mahdollisuutensa, jos kuvattava seremonia tai prosessi osuu keskelle pitkäaikaisia ja voittamattomilta tuntuvia ongelmia — voimme paeta EY:n kautta näennäiseen muutumatonta muutteen niitä ongelmia, jotka taloudellinen ahdinko on tuonut. EY-seremonia nostaa leijonan ja lampaan ongelman pöydälle ja tarjoaa radikaalin tuntuista ratkaisua ("Suomi EY:öön, eipä olisi vielä 80-luvulla uskonut!"). Seremonia alkaa liikkeellä, joka voidaan katsoa instrumentaaliseksi koko ongelmalle: lupaus kansanäänestyksestä, poikkeava avaus Suomen poliittisessa tahdonilmauksessa. Puheet EY:n ympärillä ohjaavat kansalaiset huomaamattomasti lukemaan tuttuja kulttuurisia repertuaareja, joissa on mukana kosolti myyttistä ainesta, jolloin tulkinnan vaihtoehdot näennäisestä avaruudestaan huolimatta kutistuvat (demokratia, kansallinen kulttuuri, itsemääräämisoikeus työntävät syrjään arjen konkretian). Seremoniaaliset johtajat tekevät terää mediashamanismissa: auktoriteetit otetaan annettuina, runsaskaan julkisuus ei yllytä kriittisyyteen. Lopulta seremonia muuttuu osaksi poliittista arkea — näin EY-prosessisakin. Sen jälkeen kun jäsenyysneuvottelut upposivat Brysselin virastokolosseihin,

huomio kiintyy niihin isommin enää hetkittäisinä kiinniottoina, kun ristiriitoja ilmenee. Mutta suuren seremonian siivellä asia on 'raamitettu' aiheena, sille on luotu tulkintamalli ja tälle muutama legitimoitu vaihtoehto, joiden varaan kampanjajulkisuus kansanäänestyksen edellä on helpompi rakentaa. Ensi vaiheitten julkisuus lienee kuin ennalta ehkäisevä rokotus. Tavoitteena on ehkä sittenkin pikemmin säännelty kansalaisaktiivisuus kuin aito pyrkimys herättää kansalaisyhteiskunta keskustelemaan ja toimimaan.

Euroopan integraatio on ylen abstrakti prosessi, eivätkä Suomen liittymispyrkimykset tähän prosessiin aihetta sinällään konkretisoi. Aihe ylittää kansallisen ja kansainvälisen rajankin: mihin kaikkeen suomalainen joutuukaan ottamaan kantaa, kun hän ottaa kantaa? Tanskan opetus (Siune & al 1992, 132-143) ehdottaa, että EY aktivoituu väestön valtaosan mielissä vain kampanjatyypin julkisuuden kautta. Helpos- ti ei löydy keinoa pitää kansalaiset EY-vereslihalla kuukaudesta toiseen; turvallisuus- politiikalla pelottelu tuskin puree 90-luvun Suomessa sittenkään, äänilajin vaihto mak- rosta mikroon talouskysymyksissä saattaisi tuoda EY-kysymyksiin ripauksen arjen koskettavuutta. Irlannista on kokemuksia siitä, että television kautta koettu 'historian siipien havina' Maastricht-sopimuksesta haihtui, kun yhteyksiä perheiden arkeen ei löytynyt (Corcoran, 1992).

Tyylilajin vaihdos hyssyttelystä kansalaisaktiivisuuteen saattaa kansanäänestyk- sen lähetessä käydä hyvinkin notkeasti. Asia on pohjustettu kunnolla poliittiseksi valta- peliksi. Kansalaistotelemattomuuden traditio on Suomessa Tanskaan verrattuna ylen hento, kun taas alamaisuuden perimä on vahva. Toisaalta skandinaaviin naapurimai- hin verrattuna suomalaisessa mediajulkisuudessa on pöhötaudistaan huolimatta sel- laista maalaismaisuutta, joka tekee asetelmat syvemmin arvaamattomiksi kuin naapu- reissa. Suomalaisia ollaan epäilemättä kutsumassa kaikkien aikojen mittavimpiin yh- teiskunnallisiin mediakekkereihin. Jos EY-shamanismi helskyy liian sileänä ja mahti- pontisena, järjestötoiminnan, kuppikuntien ja korpifilosofien akanvirta saattaa lähteä liikkeelle. Arvaamattomuutta lisää lama, jonka todellisuus näyttäytyy kovin erilaisena päättäjien ja kansalaisten näkökulmasta; kansalaisyhteiskunnan ulottuvuudella on pa- toutunutta ärtymystä.

Kanadalainen Paul W. Taylor (1993) valitti, että Yhdysvaltojen ja Euroopan televisioyhteistuotantojen tarkoitus oli synnyttää hevonen, mutta monien mutkien jäl- keen syntyi kameli. Suomen EY-julkisuuden vaara on päinvastainen. Euroopan Yh- teisön kameli löntystäkömpelösti ja mutkitellen kohti Euroopan Unionia, mutta suo- malaisten mediamaisemassa vilahdelee sulavasti laukkaava EY-täysverinen. Ties vaika karhunkaatajien kansa sittenkin ärsyyntyy takaa-ajoon? Kuvion suuri tuntematon on pieni ihminen, josta tulee äänestyksen hetkenä kansa.

Kirjallisuus

- APPADURAI, Arjun. Mediascapes. *Intermedia* Aug.-Sep. Vol. 20 (1992) Nos 4-5, 17.
- CONNELL, Ian. Tales of tellyland: the popular press and television in the UK. Teoksessa: DAHLGREN, Peter & SPARKS, Colin (eds.). *Communication and Citizenship. Journalism and the Public Sphere in the New Media Age*. London and New York, Routledge 1991.
- CORCORAN, Farel. Television and EC Summitry: Information Flow for the New European Citizen. Paper presented at the IAMCR Conference, Guaruja, Brazil August 1992.
- CURRAN, James. Rethinking the media as a public sphere. Teoksessa: DAHLGREN, Peter & SPARKS, Colin (eds.). *Communication and Citizenship. Journalism and the Public Sphere in the New Media Age*. London and New York, Routledge 1991.
- DAHLGREN, Peter (1991). Introduction. Teoksessa: DAHLGREN, Peter & SPARKS, Colin (eds.). *Communication and Citizenship. Journalism and the Public Sphere in the New Media Age*. London and New York, Routledge 1991.
- DAHLGREN, Peter & SPARKS, Colin (eds.). *Communication and Citizenship. Journalism and the Public Sphere in the New Media Age*. London and New York, Routledge 1991.
- DESAULNIERS, Jean-Pierre. Television and nationalism: From Culture to Communication. Teoksessa: DRUMMOND, Phillip & PATERSON, Richard (eds.). *Television in Transition. Papers from the First International Television Studies Conference*. London, British Film Institute 1986.
- DYAN, Daniel & KATZ, Elihu. *Media Events. The Live Broadcasting History*. Cambridge, Mass./London, Harvard University Press 1992.
- EMERY, Michael. An Endangered Species: The International Newshole. *Gannett Center Journal*, Fall (1989), s. 151-164.
- EY-kysymys, tiedonvälitys ja mielipiteenmuodostus. Esitutkimusraportti, jätetty Suomen Akatemialle 30.10.1992.
- EY-kysymys, kansalainen ja tiedonvälitys. Tutkimussuunnitelma, jätetty Suomen Akatemialle 3.8.1993.
- GALTUNG, Johan & VINCENT, Richard C. *Global Glasnost. Toward a New World Information and Communication Order?* Cresskill, New Jersey, Hampton Press 1993.
- HEIKKILÄ, Heikki. EY-kysymys ja tiedotusvälinejulkisuus. Raportti EY-raportoinnin sisällöistä, päiväjärjestyksistä ja merkityksenannoista 1.1.1991-31.8.1992. Tampereen yliopisto Tiedotusopin laitoksen Sarja B 38/1993.
- HELLSTEN, Iina. Pilapiirroksien poliittisen kysymyksen konkretisoinnina — iltapäivälehtien EY-aiheisten pilapiirrosten semioottista analysointia. Tiedotusopin pro gradu-tutkielma, Tampereen yliopisto 1993.
- HYVÄRINEN, Reija. Suomen EY-anomuksen jättäminen TV- uutisissa. Sisällönanalyysin keinoin toteutettu päiväjärjestystutkimus. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto 1992.
- JAKUBOWICZ, Karol. Musical Chairs? The three public spheres in Poland. Teoksessa: DAHLGREN, Peter & SPARKS, Colin (eds.). *Communication and Citizenship. Journalism and the Public Sphere in the New Media Age*. London and New York, Routledge 1991.
- KIVIKURU, Ullamaija & KIVIKOSKI, Jouni & kevään 1993 tutkimuskurssin opiskelijat. EY-julkisuus, viestintästrategiat ja kansalaisten tiedontaso. Helsingin yliopiston viestinnän laitoksen julkaisu 1 C/2/1992.
- LEHTO, Keijo. EY-kirjoittelu alueellisissä ykköslehdissä. Osa EY-esitutkimuksesta, Liite 5 1992.
- MÖRÄ, Tuomo. EY-journalistien työprosessit, lähteiden käyttö ja asenteet. Helsingin yliopisto, viestinnän laitoksen julkaisu 1 C/2/1993.
- PIETILÄ, Kauko. Spontaanit ja tieteelliset mediakriittit. Teoksessa: HUJANEN, Taisto & LUOSTARINEN, Heikki (toim.). *Avauksia mediakritiikkiin*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitoksen julkaisuja sarja C 12/1990.
- PIIPPO, Juha. STT:n EY-uutisointi ajalla 1.1.-31.3.1992. Toimittajatutkimuksen tutkielma, Tampereen yliopisto 1993.
- RIESSET-LEMARIÉ, Isabelle. Why must currency fit the network architecture of transfrontier markets? Paper presented in IAMCR Conference in Dublin, International Communication Section, June 25-26, 1993.
- ROSENBLAD, Lars. EG-frågans betydelse i kommunalvalet 1992. SSKH vid Helsingfors universitet Forskningsinstitutet Meddelanden Nr 27/1993a.

- ROSENBLAD, Lars. EG-dagordningar under kommunalvalet 1992. Seminarieuppsats i kommunikationslära, Helsingfors universitet 1993b.
- SAARINEN, Nina. EY-mielipiteenmuodostusta muokkaavat intressiryhmät ja niiden viestintästrategiat. Osa EY-esitutkimuksesta Liite 1 1992.
- SIUNE, Karen, SVENSSON, Pelle & TONSGAARD, Ole. — det blev et nej. Århus, Politica 1992.
- SPARKS, Colin. Goodbye, Hildy Johnson: the vanishing 'serious press'. Teoksessa: DAHLGREN, Peter & SPARKS, Colin (eds.). Communication and Citizenship. Journalism and the Public Sphere in the New Media Age. London and New York, Routledge 1992.
- TAYLOR, Paul W. International Television Co-Productions and Civil Society: The Making of Alternative Voices. Paper presented to the International Association for Mass Communication research (IAMCR), Dublin, Ireland, June 1993.
- WALLIN, Ulf. Bilden av EG. En analys av dagspressens och TT:s EG-rapportering. Rapport 2. Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet 1991.
- WALLIN, Ulf. EG — hot eller löfte? Argument i dagspress, radio och TV för och mot svenskt EG-medlemskap. Rapport 3. Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet 1992.